

Kielemme käytäntö

Paikallissijojen puolesta

Vierasperäisyyttään kaihdeettävien post- ja prepositioilmausten (työn alla, oston kautta, paikan päällä yms.) vähennyttä on toisaalta alettu suosia sellaisia, jotka kyllä voidaan kelpuuttaa normaalkieleen, lähinnä puhekieleen, mutta joiden yleistymisen merkitsee paikallissijojemme fennismien katoa.

Kun puolesta -postpositio on sangen monimerkityksinen: jonkin asemesta, sijasta, edestä, hyväksi, eduksi, puolustukseksi, jonkin vastustamatta jne., ei liene mitään syytä säilyttää sille enää suhteen ja näkökohdan merkitystä ('kielen puolesta teos on hyvä'), varsinkaan kun ablatiivi ilmaisee samaa sekä nasevammin että aidommasti.

Suhteen ablatiivia käyttävät mm. erinomaiset kielemme taitajat Sillanpää ja Haanpää: »vaateparreltansa olivat sekä pojat että tytöt yhdennäköisiä», »vaikka hän luonteeltaan oli tullut hiukan umpinaiseksi» (Hurskas kurjuus), »ulkonäöltään ja verhoiltaan kuin variksen pelätti pellolla» (Jauhot); ja muutenkin 'sijainniltaan edullinen', 'laadultaan ja määrältänsä hyvä', 'aikomuksiltaan rehellinen' ovat »sekä kieleltään että tyyliltään» astetta korkeampia kuin vastaavat genetiivi + puolesta -sanaliitot. Mutta sitä mukaa kuin sivistyneistömme, myös

kielimiehet, kaupunkilaistuu, harvenvat mainitunlaiset ja monet muut ydinsuomen ilmaukset.

Tosin jo Gananderin sanakirja tuntee sanonnan 'ruumiin puolesta' (i anseende till kroppen), mutta sanakirjamerkintöjä iäkkäämpiä ovat kansanrunouden iskevät ablatiivit:

Kumpi on tieolta parempi,
muistannalta mahtavampi;
ootko kaunis kannannalta kuin
oot kaunis katsonnalta;
jos en ole koiltani korea,
su'ultani aivan suuri;
kunpa saisin suuremmaksi,
vahvistuisin varreltani;
vaan tuli vähän vialle,
tavoiltansa turmiolle jne.

Setälän lauseopissa on ablativus respectuksen esimerkkien joukossa: Hän on hyvä tavoiltansa, sekä sananlaskut:

Moni on kaunis katsannolta,
äskén tyly työnteolta.
Joka on viekas varpahalta,
se on kannalta kavala.

Muut kielioppimme sivuuttavat asian. Nykysuomen sanakirja toteaa, että suhdetta ja näkökantaa ilmaiseva 'puolesta' on tavallisesti »korvattavissa» possessiivisuffiiksisella ablatiivilla. Olisi syytä tulkita tämä sallivuus kehotukseksi: korvattakoon.

Suhteen allatiivi, josta Setälä mainitsee esimerkin: »Kun lie jäykkä juoksullehen eli laiska laukallehen, ota vitsa viiakosta!» lienee yleiskielessä ilmaistava, kuten vaikutuksenkin allatiivi (»Metsä haiskahti me'elle»), ablatiivilla tai muulla keinoin, mutta murteisiin se luontuu hyvin: viitasaarelainen on »virree työlleen», etelähämäläinen »työlle laiska» ja »halukas tanssille» (Kannisto).

Sen sijaan eräitä erikoismerkityksisiä partitiiveja olisi tietoisesti vaalittava yleiskielessäkin, niin että ne eivät unohtuisi, vaan tuoreutuisivat. Tasaiseksi ja ilmeettömäksi jyräytyssä kaupunkilaissivistyneistön kielessä alkaa jo olla harvinainen syyn partitiivi: ilkeyttänsä poika sen teki, ukko horisee vanhuuttaan; 'tähden' ja 'vuoksi' ovat sen asemesta suosiossa. Niin ikään suhteen partitiivi supistunee sanontoihin 'omaa sukua', 'alkujaan', 'syntyänsä', joista viimeksi mainittu on jo liukumassa postpositioiden parteen tai ainakin ablatiiviksi.

Suhteen partitiivi olisi oiva: »on miesi näkemiänsä, uros silmänluontiansa», talo on vauras peltojansa. Mutta sen renessanssia lienee turha toivoa. Tilalle on hivuttautunut abla-

tiivi; hyvä niinkin. Raamatun Sakeus (Luukas 19: 3) on Agricolasta lähtien puolen neljättäsataa vuotta »vartansa vähäinen», mutta muuttuu v. 1913 hyväksytyssä suomennoksessa »vartaloltaan pieneksi»; lienee uusimman käännöksen taitavan kielentarkastajan Otto Mannisen ansiota 'pienen' palautuminen 'vähäiseksi' ja 'vartalon' 'varreksi', mutta partitiiviin asti ei hankään ole enää uskaltanut (nykyteksti: varreltansa vähäinen), vaikka viimeinen käännöskomitea tietävästi pyrki kohentamaan edeltäjänsä latteita sanontoja.

Ei kuule myöskään komparaatiota aidontavaa partitiivia yhtä usein kuin ennen, *kuin* on sysinyt sitä syrjään; mutta kun tämä fennismi sentään sisältyy kieliopeihinkin, sen säilyminen lienee taattu.

Moiset ja muut harvinaistuvat paikallissijojen esiintymät olisi tietenkin opittava jo lapsen korvin kotomurteesta, mutta varmaan niitä arvostettaisiin ja pyrittäisiin käyttämään nykyistä enemmän, jos opettajat kiinnittäisivät niihin huomiota (myös ja eritoten käännösharjoitusten yhteydessä) ja jos muut kielen ohjaajat niitä itse aina viljelisivät ja suosittaisivat yleisöllekin.

VUOKKO RAEKALLIO-TEPPO